

Sedimentno kamenje je ščvrstnuti vapneni i ilovasti talog ili mulj, pijesak i krš, u kojemu ima ostataka onih životinja, koje su nekada živjele u tim vodama. Eruptivno je kamenje mješavina raznih ruda i pokazuje sad jasniji, sad opet manje jasan zrnati sastav. Ako se je kamenje u dubini zemaljske kore skrutilo, ohladnjelo se je tek polagano, a i plinovi su se samo dijelomice izgubili; pojedini sastavni dijelovi kamena mogli su se kao leđci izlučiti, a kamen je dobio zrnati sastav (plutonsko kamenje).

Kamena masa pako, koja se je razlila po površini zemlje ili ispunila pukotine, te se sad isprepliće kao žilje u zemaljskoj kori, brzo se je ohladila, a i plinovi su mogli brzo ishlapati. Uz ovakove se je prilike tek neznatan dio rudnih tvari mogao izlučiti u obliku leđaca, dok ostala kamena masa tvori gustu osnovu, u koju su ovi leđci uklopljeni. Tanko izbrušeni ovaki kamen pokazuje pod sitnozorum, da se i ta gusta osnova sastoji od bezbroja sitnih kristalnih iglica, a često je u njoj i staklovine (vulkansko kamenje).

U Dalmaciji danas nema nigdje vulkana kao što su Vesuv i Etna u susjednoj Italiji, ali eruptivno kamenje nam priča, da je u davno i pradavno doba i na tlu današnje Dalmacije bilo vulkanskih provala.

Najviše ovakovog kamenja ima u južnoj Dalmaciji. To su noritni porfiriti, koji su, nađu li se u svježem stanju, što je međjutim rijetko, crne, a ako su već rastrošeni, onda su rđasto smeđe boje i krugljasto ljušturastog sastava. Sastoji od glinenca i žutkastosmeđih augitnih leđaca, koji leže u tamnozelenoj osnovi. Pod sitnozorum se vidi, da je ova opet sastavljena od dugačkih stupčića augita i glinenca i od zrnaca magnetita, među kojima se nalazi staklovina. Geologijska starost ovog kamenja daje se u toliko odrediti, što ono probija ljuštorni vapnenac, dok se sivih halstetskih vapnenaca gornjeg trijasa nije dotaklo. Osim toga ih često prate šupljikaste izmetine vulkana, koje su se izmješane sa muljem staložile na morskom dnu kao kršnici, a u njima se nalaze okamenine vengenskih slojeva. Sam porfirit pak nije ništa drugo nego skrtnuta lava tadanjih vulkanskih erupcija.